

քափանցեն, բայց ոչ այնչափ գեղեցկութիւն հոն կը փնտռուեն՝ որչափ ճշմարտութիւն, ոչ այնչափ երեւոյր որչափ խելութիւն: Իրենց զգացմանը հաշիւ կալահանչեն. իրենց հաւատալեացը, գաղափարացը ու կարծեացը վրայ խոր ու ամեն կողմէն քննութիւն կընեն, եւ ոչ երբ ուրիշին ըսելուն բան մը կընդունին. — Բերմունքի, հաւատքի ու նոյն իսկ սիրոյ առաջնորդութենէն աւելի՝ բանին կնիտեւին:

Իմաստասիրական ձեռքը (ինչպէս նաեւ բոլոր միւս տեսակները) ամեն դաս մարդկանց մէջ կգտնուին, միայն թէ երբ այն ձեռքն ունեցողները ստիպուած կըլլան խիստ ու կարծր աշխատութիւններ կատարելու, գուզնրաց հանձարն ալ կամ ամենեւին էւ կամ խիստ քիչ կարտայայտի:

6° Հոգեկան կամ *Մրածայր ձեռն*. — Ամենէն գեղեցիկ ու քիչ գտնուողը՝ ասիկա է: Անձին համեմատութեամբ՝ պղտիկ է ու բարակ. ափը միշտակ, մատուցները անօսը, կամ թերեւ մը ծածանեալ, արտաքին յօդածը երկայն բարակ, բրամատը՝ վայելուչ ու պղտիկ:

Խորհողին գործքին շնորհքն ու վայելչութիւնը կաւելցունեն: Զգացմունքն է իրենց առաջնորդ. սրտով կմտածեն. ընդհանրապէս մրցանքներ կսիրեն, մեծ գորութեանց հետ կուսիլ, մեծ դժուարութեանց յաղթել:

Արուեստական ձեռքը՝ ամեն տեղ երեսակալութիւն ու արուեստ կտեսնէ, *Օգսակարը* կարգն ու կանոն. *Փիլիսոփայականը*՝ ամեն տեղ մարդկային բանը կը փնտռէ. իսկ *Հոգեկանը*՝ Աստուածային բանը:

7° Խառն ձեռն. — Այսպէս կկոչուին այն ձեռուցներն՝ որոց անորոշ գծերը երկու այլ էւ այլ տեսակի կվերաբերին: Օրինակի համար՝ երբ բանիկաձէւ ըլլայ ձեռքը՝ բայց սակայն այնպէս անորոշ՝ որ քառակուսի յօդուածներն երեւնան:

Խառն ձեռքերը շատ բանի յարմարութիւն ունին, բայց էւ յոչ մի ինչ կգերազանցեն: Վրանին բարոյական մեծ անհոգութիւն մը կտեսնուի, ուր ընդհակառակըն՝ *ցեղի ձեռք* մը՝ որ էւ իցէ տեսակին ալ որ վերաբերի՝ աման մըն է՝ յոր եղեալ է Աստուած գոյութեան նորոգելոյ էւ ի լոյս հանելոյ զո էւ իցէ արուեստ կամ ճարտարութիւն որ կորսուած էն կամ անգիտ մնացած:

8° *Կարծր ու Կակուղ ձեռն*. — Երկու ձեռք որ նոյն բանասիրութիւնն, նոյն լոյրքը, նոյն աճմունքն ունին ու նոյնպէս ալ կվերջանան, — Ենթադրենք բանիկաձէւ, — էւ զանազանութիւնքն միայն մեկուն կակուղ միւսոյն ալ կարծր ըլլալուն վրան է, երկուսն ալ շարժման ու վատնելու սերը կունենան, բայց առջինը չափաւոր բանի մը մէջ՝ միւսը՝ զօրաւոր: Առջինը առտուան հանգստութիւնը կուգէ վայելել, երկրորդը արշայոյսին ծագելուն պէս մեկէն կելլէ:

Կարծր ձեռք ունեցող արուեստաւորը աւելի ոյծ մը կուտան իրենց գործոցը մէջ. իսկ կակուղ ձեռքերն աւելի փափուկ կընեն էւ ողորկ:

Կարծր ձեռք թէ էւ գիտեն գտնի՝ բայց խիստ շատ անգամ չգիտեն գործով: Եւ ընդհակառակն կակուղ ձեռքերը աւելի գործով ընդունակ են բան սիրոյ:

Ա Ռ Ա Կ

ՅՈՐԵԱՆԻ ԵՒ ԶՈՐ ԿՆՁՆԻ.

Արգասաբեր արտի մը քով
Ուր կաշխատէր մըշակ մը մեծ խընամբով,
Կընձնի ծառ մըն ալ կար,
Որ տարիով չոր հոն բողոսած կըմընար,
Ուրիշ բանի համար չէ
Բայց կարծես թէ
Յորեններուն ոսկեջով

Աղւորութիւնն իմացունել ուզելով.
Այս նըկարչաց հընուց ի վեր հընարքն են,
Որ լոյսը լաւ դուրս ցատքեցնել որ ուզեն՝

Հետը ըստուր կըլսառնեն,
Ու փափկափալ օրիորդին քով սիրուն՝
Լըխկած բորմած դէմք կըղընեն պատառուն:

Բայց մեր մըշակն անանկ բաներ
Երազն անգամ չէր մըտածեր.
Ինչո՞ւ համար, ըսես, բողբեր էր կընձնին.
Որովհետեւ պէտք մը բունէր չոր փայտին.
Իրեն աչքին

Յորենէն դուրս հոն բան մ'ալ չէր երեւար.
Բայց եկ նայէ որ ասանկ չէր մըտմբտար
Այն չոր կընձնին.

Այսչափ տարուան կըսէր արդիւնք ես ունիմ,
Ես եմ իշխան այս արտին,
Յորենն ինչ է

Որուն անխելք մըշակն այսչափ հոգ կընէ.
Վաղն որ կըտրէ՝ խտտն դուրս ինչ կըմընայ.
Ա՛ն ատեն ան իմ յարգս ալ լաւ կմանայ:

Այսպէս կըսէր մեր կընձնին
Ամեն անգամ որ կընայէր ցորենին,
Կամ մըշակին հոգը տեսնար

Եւ կամ անոնց զըլուխ դալար
Փափուկ տընկուած ու հարբստցած քիստերով,
Որ իրեն սեւ փայտին քով՝

Կարծես կենաց պատկերն էին
Մահուանը քով՝ որ ինքն էր չոր չար կընձնին:
Զարերն երբեմն յաջողութիւն հոս ունին

Ու փափագնուն կըհասնին.
Ասանկ եղաւ կընձնին:
Օր մը տեսաւ շատ մըշակներ

Մեկտեղ եկեր՝
Կընձնին արտին մէջ տար գերանդին՝
Ուր ցորենները մահազգաց կկոյնային.

Ա՛յ կընձնին ուրախութեան չափ չըկար.
Ամեն մեկ հասկն որ իյնար
Վա՛խ, կըկանչէր,
Խեղճ ցորեններ.
Ու մըտքէն ալ կըցատէր

Ձի մանգաղին կորին ինք բախտը հունքը,
Որ այն ազուոր բայց բըշնամի ցորենից
Ինք ալ մահուանն ոխով ըլլար գործակից.

Հընձընեցան, ծեծուեցան ալ,
Հասկըն այն ասուր ոսկեփայլ,
Ճրգմընեցան ալիւր եղան
Ու ամբարները լեցուեցան : —

Ուրախութիւն կընձնիին շատ չըբըշեց.

Իր պատիժն ալ շատ չըսպասեց :
Տեսաւ դարձեալ եկեր մըշակն յանդաստան
Յորենին հունտ բերեր կընէր վարուցան :
Նորարողորոջ նորէն անոնք ծըլեցին .

Իսկ մեր կընձնիին՝

Դարձեալ մընաց սեւերես .

Մինչեւ օր մ'ալ տապալին տակն ուժգնապէս
Ընկաւ գետին փրփուեցաւ .

Ու փրփան մէջ նետուեցաւ,

Որ ցորենէ

Պատրաստուած խմորն յագնիւ հաց եփէ.

Հացն իշխանաց սեղանն ելաւ .

Կընձնին մոխիր դարձաւ ու դուրս բափուեցաւ :

Նախանձէն վատ բան չըկայ.

Ով ընկերոջ ձախորդութեանը վըրայ
Կուրախանայ ,

Թող կընձնիին օրինակէն ուսանի՝

Որ ինքն է չոր կամ անպիտան աւելի :

Թըշնամիդ այսօր կիյնայ

Բայց վաղն անով գուցէ եւ եւս բարձր ելլայ .

Իսկ դուռն արդեօք որ իյնա՞ւ՝

Դու մոխիրէն աւելի բան մը կըլլամ :

ԳԹԱԽՈՏ ՈՒ ՆԻԱԽՈՏ.

Բրախտ քաշողներուն ու ծուխ խմողներուն դեմ շատ բաներ գրուած են թէ քարոյախօսաց եւ թէ բժշկաց գրուածքներուն մէջ, ու շատ իսկ ապացուցած թէ ինչպէս առողջութեան ու մաքրութեան դեմ գէշ ու գրուելի սովորութիւններ են ասոնք : Ծուխին արդէն հոտը, ու քաշողին խօսակցութեան մէջ բերեն հանած անտանելի շունչը՝ բաւական է անդրադարձունել ու եւ իցէ մաքրասէր մը թէ ինչ գգուշալի մանաւանդ թէ զգուշի սովորութիւն է ծխախոտ քաշելը. բողբոջ բերած ու պատճառած հիւանդութիւններն ու ծախքը : Իսկ քրքախոտը՝ որ ծխախոտին պէս բժշկական կարծեցեալ բերելու օգտի մը համեմատ ամենաժանր անտեղութիւններ ալ ունի, բարեբաղդաբար նորելուկէն (mode) ինկեր, ու միայն ծերերուն եւ ուսումնականաց ոմանց քովն է մնացեր : Ծերերուն խօսք չկայ ըսելիք, իսկ ետքիններուն՝ աչիւնքն ուսումնականաց՝ որովհետեւ հարկաւ կենեաղբուի թէ որքա՞ն ազան պիտի ըլլան իրենց ժամանակին, հետեւեալ հաշիւը դնենք, որ բաւական է կարծեմ զիրենք ետ կեցունելու. կամ գգուշացընելու քրախոտ քաշելու աղտոտ ու վնասակար սովորութիւնն :

Ամեն կատարեալ քրախոտ քաշող, կըսէ Էպիշրայն գերմանացին, միջին հաշուով՝ տասը վարկեանը մէյմը կըբաշէ : Ամեն մէկ լաւ քաշելը՝ քիթ սրբելու արարողութեանցն հետ մէկտեղ հարկաւ վայրկեան ու կէս մը կաշահանջէ : Թէ որ կարգաւորեալ քաշողի մը 16 ժամ օր տանք՝ ամեն մէկ տասը վայրկեանի վրայ մէկ ու կէս վայրկեան դնելով՝ 16 ժամուան մէջ 2 ժամ ու 24 վայրկեան կըլլայ : Իսկ տասը օրը մէյմը՝ ամբողջ մէկ օր մը : Տասը օրը մէյմը օր մը դնենք՝ տարուան մէջ 56 օր ու կէս կունենանք քրախոտի համար : Այս հաշուովս՝ ենթադրելով հիմա որ մեր քրաքոյձը քառասուն տարի ամբողջ այս սովորութեանս զերի եղած ըլլայ, կենացը չորս տարին անցուցած կըլլայ միայն քիթը լեցընելով եւ պարպելով :

Հապա ինչ ըսենք քրախոտի, տուփի, քաշկինակի ու լուացքի համար ըրած քառասուն տարուան ընդունայն ծախքը : Ուրով յայտնի կտեսնուի՝ որ թէ ժամանակի եւ թէ քսակի կղպի քրախոտը, թէ որ քթի չղպի ալ :

Ո՛՛Հ ՅԻՇԵՅՅԻՔ ԶՀԱՅԱՍՏԱՆ.

Յորժամ յագգային համախումբք ի տօն
Սիրտք առ սիրտ հըպեալ, յաղօրս, յիղձ եւ ձօն,
Ոգիքդ ի հըրճուանս եւ ի սէր եռան,
Ո՛հ, յիշեցէք ըզՀայաստան :

Յորժամ սըգաւոր կարկամին շըբբունք,
Կամ գետայորդոր պաղպաղելն աշկունք,
Յորժամ սիրտ լըքեալ հեծեծէ անձայն՝
Ո՛հ, յիշեցէք ըզՀայաստան :

Յորժամ ըզնորեկ ծիծուան լըսէք հիկ՝
Պանդըխտին անոյշ քան բնաւ դայլայլիկ.
Եւ գարնան ի սփիւռ աւետիք զընան՝
Ո՛հ, յիշեցէք ըզՀայաստան :

Յորժամ ըմպէք ջուր՝ որ ոչ հայ յերկնից,
Եւ ոչ յերասխայ զըլեալ սառն յուղից,
Կամ ոչ բըլսեալ սուրբ յաղբերց Իննակնեան,
Ո՛հ, յիշեցէք ըզՀայաստան :

OH RAPPELEZ-VOUS L'ARMÉNIE.

Quand rassemblés pour vos fêtes nationales [et des dons,
Les cœurs touchant les cœurs, au milieu des prières, des vœux]
Quand vos âmes bouillonnent dans l'ardeur de l'amour et de la
Oh ! rappelez-vous l'Arménie ! [joie.]

Quand les lèvres en deuil se serrent,
Et que les yeux resplendissent sous des torrents de pleurs,
Quand le cœur abattu soupire en silence,
Oh ! rappelez-vous l'Arménie !

Quand vous entendez la voix de l'hirondelle à son retour;
Cette voix plus douce à l'exilé que tout autre chant,
Et que partout se répand l'heureux présage du printemps,
Oh ! rappelez-vous l'Arménie !

Quand vous buvez une eau qui n'est pas tombée du ciel arménien
Ou que n'ont pas roulée les flots cristallins de l'Araxe,
Ou qui n'a pas jailli des saintes fontaines d'Innaghian.
Oh ! rappelez-vous l'Arménie !